

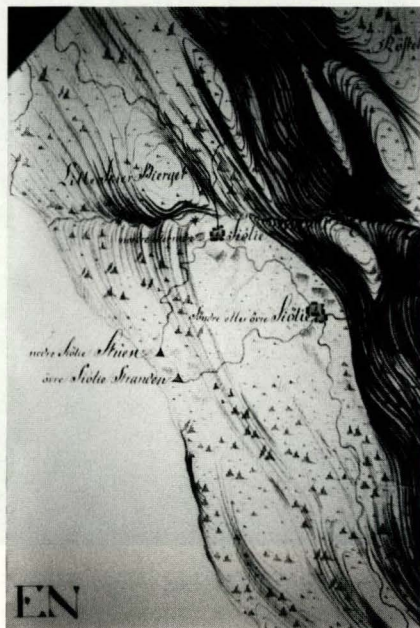
Odd Heggelund.

## Sjøligrenda i Rendalen

*Sjøligrenda ligger helt sør i Rendalen kommune. Den strekker seg fra grensa mot Åmot i sør og til Andrå i nord. I vest tar den med seg lia på vestsida av Storsjøen. Mot øst grenser den til Osdalen. Bli med oss på en vandring gjennom Sjøligrendas utvikling i driftsformer og folketall.*

Mesteparten av arealet i Sjøligrenda er skog, men i området i øst, i det som nå kalles Sjølimarka, er det også store myr- og fjellstrekninger. Det er lite dyrkbar jord i grenda. Åssidene er bratte og steinete, men godt egnet til skogsdrift. Bare der hvor elver og bekker har lagt fra seg store sandavsetninger under istida har det vært mulig å få gardar av en rimelig størrelse.

Navnet har grenda etter Sjøligardene. I århundrer eide disse gardene hele dette området. Til begynnelsen av 1700-tallet lå også strekningene sør til Osa under Sjøligardene, det vil si Løsset, Deset og Rød.



*Kartutsnitt fra Mil no.241 fra 1804*

Det har opprinnelig bare vært en Sjøligard. Den er nevnt allerede i 1500, men er sannsynligvis atskillig eldre. Delingen i to gardar, Øvre og Nedre Sjøli, fant antagelig sted omkring 1600. Vel et halvt århundre etterpå ble garden Sjølistrand fraskilt. Så fulgte omkring 1700 garden Sjølisand, og Østre og Vestre Holmslia femti år deretter igjen.

Øvre Sjøli er forøvrig den eneste garden i Ytre Rendal som har vært i den samme slekta hele tida.

Sjøligrenda har på mange måter ligget isolert i flere århundrer. Den viktigste transporten foregikk på

*Skogen har vært viktig for folk i Sjøligrenda. Her ser vi Petter Skogholt som kjører fram ved. Bildet er tatt i 1982.*

*Foto: Musea i Nord-Østerdalen (43877).*



*Fra et Sanitetsmøte i Dølplass, 1926/27. Av de som er tilstede kjenner vi: Anna Kvern Buen, Berthe Nakkebuen, Oline Kristiansen, Gerda Birklund, Gina Nilsen, Emilien Svenskekvissten, Ragnar Dølplass (?), Kristine Sveen, Otiline Thorsteinsen (f.Strandberget), Marte Vaaler, Tora Thorsteinsen (f.Nakkebuen), Maren Sandodden(m/kvitt sjal), Kristine Nysted, Olava Johansen. Repro: Musea i Nord-Østerdalen (20757).*

Storsjøen, med båt om sommeren og på isen om vinteren.

Veien fra Åmot som ble bygd før 1800-tallet, endte ved Løsset. En tid trafikkerte dampskipet Renen strekningen videre til nordenden av sjøen. Først på midten av 1800-tallet kom veien videre nordover fra Løsset til Sjøli, så til Andrå og den siste biten til nordenden av sjøen omlag åtti år senere.

Folketallet i grenda var i 1880-årene rundt 300, mot 100 i 1800, og bare 40 i år 1700. Det var i første rekke tømmerhogsten som var grunnlaget for denne veksten i folketallet. Det ble liv og røre i grenda. Den fikk egen skole og egen kirkegård omkring 1880. Eget kapell kom først 35 år senere. Fra 1850 var det også et

gjestgiveri på Nedre Sjøli, og 10 år senere landhandleri.

Driften av de få selveiete gardene i grenda og arbeidet i skogen var basert på dagarbeidere og på arbeidet fra husmannsplassene. Gardbrukerne holdt hardt på prinsippet om ikke å selge tomter av egen skog. Det var nesten umulig for andre å skaffe seg eget bruk. Med de store barnekullene omkring 1860-årene ble det derfor etterhvert utvandring til byene og til Amerika som ble løsningen for mange også i Sjøligrenda.

Emigreringen fra Rendalen kom sent i gang i forhold til andre steder i landet. Den første som emigrerte, reiste i 1850, men det var først i perioden 1870-1900, den såkalte andre emigrasjonsbølgen, at



*Sjøli kapell, under innvielsen av kapellet i 1914. Repro: Musea i Nord-Østerdalen (23745).*

grenda merket utreisningen til Amerika. I denne perioden forlot over 100 personer grenda og dro over havet. Det hendte at hele familier emigrerte slik at husmannsplassene ble liggende tomme og forlatt og etterhvert forfalt. En slik husmannsplass var Finnsbekkbua, hvor først åtte av familien dro. Av den neste husmannsfamilien der dro senere seks til Amerika

I 1930 var innbyggertallet i grenda redusert til rundt 200. Da var mange blitt selveiende småbrukere og levet av gardsdrift sammen med skogsarbeid. Garden Sjølistrand var nemlig kjøpt av kommunen og stykket opp i flere småbruksenheter en ti års tid før. I tillegg var flere av husmannsplassene solgt til brukerne.

På denne tida var det fortsatt liv og røre i grenda. Seterdriften var i full gang om sommeren. Selv om tidene kunne være vanskelige, var det vanligvis også arbeide å få med tømmerhugst om vinteren og flø-

ting om våren. Mose- og bærplukking ga et lite ekstra tilskudd, likeså skogplanting. Og i Storsjøen var det fisk. Det var hardt arbeid, men kravene var ikke store. Folk var vant til å leve nøkternt. På skolen var det rundt 20 elever. Grenda hadde også overskudd til å danne sitt eget sangkor, kvinneforening og teatergruppe. Skytterlaget hadde allerede eksistert i mange år.

Men så gjorde mekaniseringen så smått sitt inntog i landbruket og i skogen også her. Traktoren, lastebilen og motorsagen reduserte behovet for arbeidskraft i skogen og til fløtingen.

Idag rekker det med noen få mann til skogsdriften, maskinene gjør arbeidet. Fløtingen er en saga blott som ellers i landet. Kyr og hester er det ikke mange igjen av. Skolen er forlenget nedlagt i sentraliseringens navn, likeså posthuset. Grendas samvirkelag stengte dørene for et par år siden. Heldigvis drives den lille for-

retningen videre av en innvandrerfamilie.

Folketallet i grenda var i 1980 nede i 110. Idag er den omkring 75. Litt under halvparten av grendas innbyggere driver ut fra naturlige ressurser eller med egen virksomhet. Resten er eldre og pensjonister. Det er få barn igjen. Grenda er på vei tilbake til folketallet på 1750-tallet. Mange av småbrukene er fraflyttet og brukes bare som feriested. Flere av husmannsplassene og setrene forfaller, skogskoiene er nesten borte. På vestsida av Storsjøen har det ikke bodd folk på snart et halvt hundre år.

Sjølimarka som en gang var viktig som tilleggsnæring, med seterdrift og utmarksbeite, jakt og fiske, er blitt et populært friluftsområde, ikke minst for alle hytteeierne i Drøkjedalen. Denne perlen av uberørt natur hvor det i uminnelige tider har ruslet bjørn, har vært et av alternativene til forswarets nye skytefelt. Blir det realisert, mister grenda et av de få områdene som gjør den attraktiv for fremtidige virksomheter.

I Norges Automobilforbunds kartbok for 1992 er Sjølisand omtalt slik: «Sjølisand med Sjøli kapell er et særegent bygdesamfunn.» For dem som bare kjører forbi, virker den kanskje slik. For dem som har bodd og bor der, er den noe mye mer. Den er en grend som i mange århundrer levet et isolert liv i skyggen av et par storgarder, som opplevet utflytting og emigrasjon, som kom seg ut av denne situasjonen i noen strevsomme, men levende årtier, for så å møte de nye utfordringene som teknikken og velferdsutviklingen representerte. Men hvor naturgrunlaget for et vellykket resultat er for magert og på lang sikt bare gir plass for en håndfull familier. Bare en ubendig gå på innstilling og nytenkning fra en yngre generasjon kan endre på denne utviklingen. Finnes den eller vil grenda måtte innstille seg på et fremtidig liv som feriegrend som så mange andre steder i utkant-Norge?

#### **Litteratur:**

*Odd Nytrøen:* «Ytre Rendal, Gard og Ætt» 1970  
*Sølvi Sogner:* «Folkevekst og flytting» 1976  
*Leiv Stuan:* «Litt om Sjøli-keretsen» 1985  
*Kart fra Norges Kartverk, Hønefoss*

#### **Adresse:**

*Odd Heggelund, Per Oppegårdsvei 35B,  
2006 Løvenstad.*